

Jak mnie widzą, tak mnie piszą. Ocena społecznej percepcji narcyzmu wśród adolescentów

Julia Krakowska / Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

e-mail: j.krakowska@student.uksw.edu.pl

ORCID: 0009-0004-8162-6829

Profesor AEH dr hab. Radosław Rogoza / Uniwersytet VIZJA w Warszawie

e-mail: r.rogaza@vizja.pl

ORCID: 0000-0002-4983-9320

Streszczenie

Choć narcyzm cieszy się dużą popularnością w nauce i kulturze, nadal bywa utożsamiany głównie z jego wielkościową formą. Wiadomo, że osoby narcystyczne z czasem tracą sympatię otoczenia, ale co pojawia się w zamian? Celem badania była ocena trafności identyfikacji osób narcystycznych w środowisku szkolnym w zależności od ich fenotypu oraz analiza związku między tymi cechami a poziomem postrzeganej popularności. W badaniu wzięło udział $N = 636$ uczniów pierwszych klas szkół średnich w wieku 13–16 lat ($M = 14,30$; $SD = 0,55$). Uczestnicy wypełnili Kwestionariusz Narcystycznego Podziwu i Rywalizacji (NARQ) oraz Kwestionariusz Wrażliwej Izolacji i Wrogości (VIEQ), służące do pomiaru narcyzmu na podstawie samoopisu. Dodatkowo odpowiedzieli na pytania, w których poproszono ich o wskazanie osób z klasy, które uważają za popularne oraz (na osobnej liście) przejawiające cechy narcyzmu – oceny te miały charakter wskazań rówieśniczych. Uzyskane wyniki potwierdzają trafność rozpoznawania narcyzmu wielkościowego przez rówieśników, jednak nie dotyczy to jego wrażliwej formy. Uczniowie o wyższym nasileniu cech narcyzmu wielkościowego byli częściej wskazywani jako osoby popularne. W przypadku narcyzmu wrażliwego zaobserwowano odwrotną zależność – ujemny związek z postrzeganiem danej osoby jako popularnej. Stwierdzono także dodatnią zależność między byciem postrzeganym jednocześnie jako narcystycznym i popularnym. Otrzymane rezultaty wskazują na wyraźne różnice w społecznym odbiorze różnych odmian narcyzmu oraz podkreślają trudność rozpoznawania jego wrażliwej postaci, co może utrudniać skuteczne wsparcie i prowadzić do błędnych interpretacji przyczyn problemów tych osób. Dodatkowo wyniki wskazują na niejednorodne oblicze narcyzmu wśród młodzieży, które może mieć zarówno pozytywne jak i negatywne konotacje, czemu warto byłoby przyjrzeć się w przyszłych badaniach.

Słowa kluczowe: **Narcyzm wrażliwy, narcyzm wielkościowy, popularność, postrzeganie społeczne.**

Fine Feathers Make Fine Birds. Assessment of Social Perception of Narcissism among Adolescents

Abstract

Although narcissism enjoys popularity in both scientific discourse and popular culture, it is still most often associated with its grandiose form. Narcissistic individuals tend to lose the sympathy of others over time but what comes in its place? This study aimed to assess the accuracy of identifying narcissistic individuals in the school environment based on their phenotypic manifestation and examine the relationship between these traits and perceived popularity. The study involved $N = 636$ first-year high school students aged 13–16 ($M = 14.30$; $SD = 0.55$). Participants completed the Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire (NARQ) and the Vulnerable Isolation and Enmity Questionnaire (VIEQ), both measuring narcissism through self-report. Additionally, they answered peer-nomination questions, indicating classmates they considered popular and those who exhibited narcissistic traits. The results confirmed that grandiose narcissism can be accurately recognized by peers, whereas this does not apply to its vulnerable form. Students with higher levels of grandiose narcissistic traits were more often identified as popular. In contrast, vulnerable narcissism showed a negative correlation with being perceived as popular. A positive association was also found between being simultaneously perceived as narcissistic and popular. These findings highlight significant differences in the social perception of narcissistic traits and the difficulty of recognizing vulnerable narcissism, which may hinder adequate support and lead to misinterpretation of its causes. Additionally, the results suggest that narcissism among adolescents is a heterogeneous phenomenon, carrying both positive and negative connotations – an aspect that deserves further exploration in future research.

Keywords: Grandiose narcissism, vulnerable narcissism, popularity, social perception.

1. WPROWADZENIE

Zgodnie z przekazem znanym z mitów, Narcyz, młodzieniec o niezwyklej urodzie, miał być zapatrzony w siebie i nieczuły na miłość innych do tego stopnia, że w końcu sam zakochał się we własnym odbiciu. Gdy próbował je pochwycić, zatracił się w beznadziejnej tęsknocie i zmarł, pozostawiając po sobie jedynie kwiat noszący jego imię. Mit ten, choć zakorzeniony w starożytnej Grecji, przetrwał wieki, fascynując i intrygując. Jak wiele legend, kryje ziarno prawdy i nutę tajemnicy, które sprawiają, że jego przesłanie nie traci na aktualności. To właśnie ta aura tajemniczości sprawiła, że narcyzm na stałe wpisał się w ludzką kulturę i zbiorową świadomość. Stał się nie tylko częścią psychologii potocznej – szybkim określeniem dla tych, których postrzegamy jako próżnych i zapatrzonych w siebie, ale także przedmiotem zainteresowania psychologów (Miller i Campbell, 2008). Ostatnie lata ukazują jednak, że potoczne rozumienie narcyzmu znacznie odbiega od doniesień badań empirycznych, ukazując, że narcyzm to nie tylko wysokie poczucie własnej wartości i pewność siebie, ale głównie skrzywdzone Ja, które może pozostawać ukryte (Cieciuch i in., 2019; Krizan i Herlache, 2018; Rogoza i in., 2019). Należy się jednak spodziewać, że psychologia potoczna reaguje na odkrycia naukowe ze znacznym opóźnieniem, w związku z czym przypuszcza się, że społeczeństwo, szczególnie osoby w wieku dorastania, wciąż identyfikuje zachowania narcystyczne według wiedzy potocznej i heurystycznej. Ponadto niektóre cechy posiadane przez narcyzów, tj. pewność siebie, sprawczość lub zdolności przywódcze (Ackerman i in., 2011; Paulhus, 1998) nie są jednoznacznie negatywne i w pewnych sytuacjach mogą stanowić atut jednostki, ułatwiając kontakty interpersonalne.

Adolescencja to okres szczególnie istotny dla rozwoju tożsamości, wrażliwości społecznej oraz potrzeby przynależności i uznania. Zgodnie z teorią rozwoju psychospołecznego Eriksona (1968), młodzież w tym czasie mierzy się z kryzysem „tożsamość vs. pomieszczenie ról”, który polega na konieczności zintegrowania różnych aspektów siebie: przekonań, wartości, ról społecznych i relacji w spójną tożsamość jednostki, a poziom narcyzmu może odgrywać w tym procesie istotną rolę (Walczak i in., 2025). Brak pomyślnego rozwiązania tego etapu może skutkować niepewnością co do własnych celów, miejsca w społeczeństwie oraz trwałości obrazu siebie. Dlatego właśnie relacje rówieśnicze i pozycja społeczna mają kluczowe znaczenie dla budowania spójnego obrazu Ja. Status społeczny oraz sposób, w jaki jednostka jest postrzegana przez innych, mogą silnie wpływać na jej rozwój psychiczny, wzmacniając lub podważając poczucie tożsamości. W związku z tym, celem niniejszej pracy jest zbadanie społecznego postrzegania osób narcystycznych przy rozróżnieniu jego dwóch fenotypowych manifestacji oraz zbadanie ich związku z popularnością w grupie rówieśniczej.

1.1 Różnorakie rozumienie narcyzmu

Narcyzm, choć w psychologii stanowi przedmiot zainteresowania badaczy, funkcjonuje również jako potoczne określenie, którym opisuje się osoby uważane za poszukujące uwagi, egoistyczne, aroganckie i nadmiernie skupione na własnej wartości – co w dużej mierze odpowiada przekazowi płynącemu z mitu o Narcyzie (Ronningstam, 2010). Tym samym, w codziennym dyskursie, narcyz jest często utożsamiany z kimś próżnym, zadufanym w sobie i żądnym podziwu, kto manipuluje innymi dla własnych korzyści (Campbell i Miller, 2011). Popularne wyobrażenia na temat narcyzmu są obecne w kulturze, literaturze oraz psychologii codziennej, gdzie funkcjonują jako uproszczone stereotypy przypisywane określonym typom zachowań.

Jednak w psychologii naukowej narcyzm rozpatrywany jest w sposób znacznie bardziej złożony. Może być ujmowany zarówno jako zaburzenie, jak i jako cecha osobowości (Pincus i Lukowitsky, 2010). Narcystyczne zaburzenie osobowości (NPD) pojawiło się w DSM-III (American Psychiatric Association, 1980) i od tego czasu pozostaje jedną z kategorii zaburzeń osobowości, charakteryzującym się m.in. wielkościowością, potrzebą podziwu i brakiem empatii. We współczesnej literaturze, narcyzm obok swojego klinicznego obrazu, najczęściej jest interpretowany w podejściu traktującym go jako cechę osobowości. W ujęciu tym narcyzm jest przedstawiany wymiennie, jako cecha, która występuje w różnym nasileniu u każdego człowieka (Back i in., 2013a; Rogoza i in., 2016b; Wetzel i in., 2016). Oznacza to odejście od dychotomicznego podziału na osoby narcystyczne i nienarcystyczne, na rzecz rozumienia narcyzmu jako kontinuum – od łagodnych, niepatologicznych przejawów, aż po skrajne nasilenie tej cechy, mające przejawy patologiczne.

Po wielu latach koncepcyjnych nieporozumień oraz trudności definicyjnych przedstawiających narcyzm jako tajemniczy i enigmatyczny konstrukt pełen wewnętrznych paradoksów (Back i in., 2013b; Morf i Rhodewalt, 2001), udało się wypracować względny konsensus dotyczący znaczenia tego terminu, który obecnie przyjmuje definicję, według której narcyzm stanowi roszczeniowe poczucie własnej wartości (Krizan i Herlache, 2018). To konstrukcja złożona, zorganizowana hierarchicznie, która jest aktualnie najbardziej ugruntowaną teorią stanowiącą punkt wyjścia do dalszych rozważań w ramach niniejszego badania. Obejmująca dwie fenotypowe manifestacje: narcyzm wielkościowy oraz narcyzm wrażliwy, na które to składają się bardziej szczegółowe aspekty (Ackerman i in., 2019; Krizan i Herlache, 2018; Miller i in., 2021; Rogoza i in., 2019; por. Rogoza, 2025b). Choć często określane wspólną nazwą, te fenotypowe manifestacje różnią się między sobą do tego stopnia, że w badaniach empirycznych często są względem siebie ortogonalne (Hendin i Cheek, 1997; Jauk i in., 2022). Nie jest to zaskakujące, gdyż podczas gdy narcyzm wielkościowy charakteryzuje się dominacją, przesadnie pozytywnym obrazem siebie, wysokim poziomem sprawczości, asertywnością i skłonnościami przywódczymi (Ackerman i in., 2011; Back i in., 2013a; Czarna i in., 2018; Krizan i Herlache, 2018; Paulhus, 1998), narcyzm wrażliwy przejawia się w postaci niskiej samooceny, społecznego wycofania, lękliwości i wstydu oraz skłonnościami do przypisywania złych intencji (Czarna i in., 2014; Di Sarno i in., 2020; Rogoza i in., 2019; Rogoza, 2025b; Zajenkowski i in., 2018). Pomimo tak wyraźnych różnic, istnieją między nimi jednak podobieństwa, gdyż w obu przypadkach, w sytuacji, która może zagrażać obrazowi Ja, obie fenotypowe manifestacje cechuje wroga postawa wobec innych ludzi i antagonizm (Krizan i Herlache, 2018; Miller i Campbell, 2008; Rogoza i in., 2022b). To właśnie obecność tych wspólnych elementów strukturalnych pozwala na teoretyczne zintegrowanie zachowań w ramach jednego konstruktu, jakim jest narcyzm.

1.2 Jak postrzegane są osoby narcystyczne?

Mimo ogromnej popularności badań nad narcyzmem (przykładowo, Google scholar zwraca 16 700 wyszukiwań w samym 2024 roku na hasło narcissism), temat trafność rozpoznania cech narcystycznych u innych przez osoby z otoczenia społecznego jednostki pozostawia pewne luki w wiedzy teoretycznej. Badania sugerują, że laickie rozumienie narcyzmu jest uproszczone i oparte na obserwowalnych wskazówkach. Przykładowo, w badaniach przeprowadzonych przez Tatjanę Koepnik i in. (2022) wykazano, że osoby nie posiadające fachowej wiedzy psychologicznej częściej przypisują zachowaniom narcystycznym motywy zgodne z ich formą ekspresji, wielkościowość tłumacząc poczuciem wyższości, a wrażliwość poczuciem niższości. Znacznie rzadziej uznają jednak, że zachowanie może być niezgodne z wewnętrznym stanem psychicznym (np. że zachowania wielkościowe maskują niepewność). Innymi słowy, w ocenie innych dominują heurystyki typu „to, co widzę, to prawda”, bez dostrzegania złożoności psychologicznej osoby narcystycznej.

Równocześnie badania nad funkcjonowaniem społecznym narcyzmu jednoznacznie wskazują na jego dynamiczny charakter (por. Rogoza, 2025b). Osoby z wysokim poziomem narcyzmu wielkościowego, szczególnie na początku relacji są zwykle postrzegane bardzo pozytywnie (Leckelt i in., 2015, 2019; Paulhus, 1998; Rogoza i Danieluk, 2021). Specyficznie, wykazano, że osoby o wysokim poziomie narcyzmu wielkościowego, początkowo były bardziej lubiane przez innych, oceniane jako charyzmatyczne, pewne siebie, dominujące i towarzyskie, jednak w miarę upływu czasu, relacje te przepełnione arogancją, potrzebą dominacji, agresywnością czy niską autentycznością prowadziły do spadku sympatii i pogorszenia reputacji społecznej w grupach rówieśniczych – zarówno w warunkach naturalnych jak i eksperymentalnych (Leckelt i in., 2015, 2019; Paulhus, 1998). Zbliżony wzorzec zachowań zaobserwowano również wśród młodzieży – Rogoza i Danieluk (2021) wykazali, że adolescentów charakteryzujących się wysokim poziomem narcyzmu wielkościowego rówieśnicy lubili bardziej na początku relacji, jednak z czasem, wraz z ujawnieniem się antagonistycznych reakcji, ich pozycja społeczna ulegała pogorszeniu. Pokazuje to, że proces zdobywania i utraty sympatii i popularności przez osoby narcystyczne ma charakter rozwojowo stabilny i nie ogranicza się wyłącznie do dorosłych. W takim ujęciu narcyzm jest istotną cechą pomagającą zrozumieć dynamikę zachowań w relacjach grupowych, w tym szkolnych.

Zebrane dane z różnych populacji i metodologii prowadzą do spójnego wniosku, że osoby narcystyczne o profilu wielkościovym zyskują w początkowych etapach kontaktów społecznych dzięki swojej powierzchownej atrakcyjności interpersonalnej, ale w dłuższej perspektywie tracą sympatię, gdy ujawniają się ich antagonistyczne cechy. Warto dodać, że wciąż brakuje badań empirycznych dotyczących tego, jak osoby z otoczenia społecznego postrzegają i interpretują przejawy narcyzmu wrażliwego, który często przybiera formy mniej oczywiste i trudniejsze do uchwycenia w bezpośrednich interakcjach.

1.3 Problematyka badań własnych

Celem niniejszego badania jest analiza społecznego postrzegania wymiarów narcyzmu (rozumianych zgodnie z Trójczynnikiem Modelu Narcyzmu; Krizan i Herlache, 2018) wśród adolescentów pod kątem trafności rozpoznawania cech narcystycznych wśród rówieśników oraz zbadania związków tychże cech z byciem postrzeganym jako popularny. Wybór adolescentów jako grupy badanej nie był przypadkowy. To okres szczególnej podatności na wpływy społeczne oraz intensywnego kształtowania się hierarchii grupowej i tożsamości interpersonalnej. Z tego względu stanowi on wyjątkowo cenne tło do analizy procesów związanych z postrzeganiem cech osobowości.

Ze względu na utrwalone w kulturze potoczne rozumienie narcyzmu jako cechy związanej z wyniosłością, pewnością siebie i potrzebą podziwu, można przypuszczać, że to fenotyp narcyzmu wielkościovego będzie dominował w stereotypowej percepcji osoby narcystycznej. W przeciwieństwie do niego, narcyzm wrażliwy, charakteryzujący się wycofaniem, nieufnością oraz nadwrażliwością na krytykę, może pozostawać niewidoczny lub nie być rozpoznawany jako przejaw narcyzmu (Mahadevan i Jordan, 2022). W dotychczas przeprowadzonych badaniach ukazano, że osoby posiadające cechy związane z narcyzmem wielkościovym wzbudzają sympatię w początkowym okresie znajomości, która jednak znacząco zmniejsza się w późniejszych okresach. W literaturze brakuje jednak podobnych badań dotyczących narcyzmu wrażliwego. Co więcej, przytoczone badania pokazują społeczne postrzeganie narcyzmu tylko od strony sympatii do osób narcystycznych i jej utraty, a pomijają konstrukt popularności, który również mógłby korespondować z zachowaniami, do których predysponowane są osoby narcystyczne jak pewność siebie lub wysoka samoocena. Niniejsze badanie stara się uzupełnić te luki. W związku z powyższym postawiono następujące hipotezy badawcze: Wskazania uczestników jako osoby narcystycznej będą istotnie pozytywnie związane z poziomem deklarowanego narcyzmu wielkościovego (H1); wskazania uczestników jako osoby narcystycznej nie będą istotnie związane lub będą ujemnie związane z poziomem narcyzmu wrażliwego (H2); oraz wskazania uczestników jako osoby popularnej będą istotnie pozytywnie związane z poziomem deklarowanego narcyzmu wielkościovego (H3).

2. METODA

2.1 Grupa badana i procedura

Grupę badaną stanowiło $N = 636$ osób w wieku 13-16 lat ($M = 14,30$; $SD = 0,55$). Wśród nich 61,9% to kobiety ($n = 394$). Wszyscy uczestnicy badania byli uczniami pierwszych klas trzech publicznych liceów ogólnokształcących zlokalizowanych w miastach o liczebności 50 000 – 100 000 mieszkańców w województwach mazowieckim i małopolskim. Badanie zostało przeprowadzone w trakcie trwania zajęć lekcyjnych z wykorzystaniem platformy internetowej Google Forms. Udział w badaniu był dobrowolny, a uczestnicy zostali poinformowani o możliwości wycofania się w każdej chwili. W ramach projektu badawczego zastosowano identyczną procedurę badawczą jak w poprzednim projekcie, który w całości został zaakceptowany przez komisję etyki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (Kwiatkowska i Rogoza, 2019). Ze względu na fakt, że dane przedstawione w niniejszym badaniu stanowią tylko część szerszego badania, koniecznym było zebranie od uczestników danych osobowych (imię, klasa). Zgodnie z przepisami RODO dane te w pierwszym etapie pracy z bazą danych zostały zastąpione kodami, a następnie usunięto wszelkie informacje umożliwiające identyfikację uczestników i ich odpowiedzi. Dodatkowo uczniowie zostali zapewnieni, że wyniki konkretnych osób nie zostaną ujawnione pracownikom szkoły.

2.2 Narzędzia

Do pomiaru narcyzmu wielkościovego wykorzystano Kwestionariusz Narcystycznego Podziwu i Rywalizacji (Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire, NARQ) autorstwa Backa i innych (2013a) w polskiej adaptacji Radosława Rogoży i in. (2016a). Narzędzie składa się z 18 pozycji testowych tworzących dwie podskale: Narcystycznego podziwu ($\alpha = .89$) i Narcystycznej rywalizacji ($\alpha = .86$). Podskale zostały uśrednione, dając razem wskaźnik poziomu narcyzmu wielkościovego.

Narcyzm wrażliwy zmierzono za pomocą polskiej wersji kwestionariusza VIEQ (Vulnerable Isolation and Enmity) autorstwa Radosława Rogoży i in. (2022a). Narzędzie zawiera 24 pozycje wchodzące w skład podskal Narcystycznej Izolacji ($\alpha = .92$) i Narcystycznej Wrogości ($\alpha = .81$). W przypadku obu kwestionariuszy badani zostali poproszeni o odniesienie się do pytań, używając sześciostopniowej skali Likerta – od 1 (*zdecydowanie się nie zgadzam*) do 6 (*zdecydowanie się zgadzam*). Poziomą zmienną narcyzm wrażliwy również został wyrażony jako średnia obu skal.

W celu zmierzenia społecznego postrzegania narcyzmu i popularności uczniowie zostali poproszeni o wskazanie na liście osób ze swojej klasy, które uważają za narcystyczne oraz (na osobnej liście) popularne. Badani mogli wskazać dowolną liczbę uczniów i uczennic.

2.3 Analizy statystyczne

Do analizy społecznej percepcji narcyzmu zastosowano Model Relacji Społecznych (*Social Relations Model*, SRM; Kenny i La Voie, 1994). W ramach modelu skoncentrowano się na efekcie partnera, który odzwierciedla stopień, w jakim dana osoba była postrzegana jako narcystyczna oraz popularna przez innych członków grupy. Analizowano częstość, z jaką uczestnicy wskazywali daną osobę jako narcystyczną i popularną, co pozwoliło na ocenę zgodności ocen w grupie, przy jednoczesnym uwzględnieniu zagnieżdżonej struktury danych (tj., uczniowie w klasach). Dane przetworzono za pomocą TripleR w R (Schönbrodt i in., 2012), wykorzystując estymację MLR w celu uzyskania rzetelnych oszacowań efektów międzypersonalnych. Następnie wykonano analizę korelacji uzyskanych wyników ze skalami narcyzmu wielkościowego oraz wrażliwego.

3. WYNIKI

Tabela 1 przedstawia statystyki opisowe zmiennych uwzględnionych w badaniu oraz wyniki analizy korelacji r Pearsona. Zgodnie z założeniami teoretycznymi, zmienne odnoszące się do fenotypowych manifestacji narcyzmu wykazują słaby związek. Oznacza to, że wyższy poziom narcyzmu wrażliwego wiąże się ze słabym wzrostem poziomu narcyzmu wielkościowego. W odniesieniu do sformułowanych hipotez, wyniki przeprowadzonych analiz wykazały, że postrzeganie badanych jako osób narcystycznych oraz popularnych wykazało słabą, dodatnią korelację z poziomem narcyzmu wielkościowego, natomiast nie odnotowano zależności w odniesieniu do narcyzmu wrażliwego. Tym samym, wyniki wspierają przyjęte hipotezy.

Tabela 1 *Macierz korelacji i statystyki opisowe analizowanych zmiennych*

Zmienne	<i>M</i>	<i>SD</i>	1.	2.	3.
1. Narcyzm wrażliwy	2,37	0,84			
2. Narcyzm wielkościowy	2,33	0,90	,19**		
3. Bycie postrzeganym jako narcystyczny	-0,00	0,07	-,03	,18**	
4. Bycie postrzeganym jako popularny	0,00	0,18	-,06	,15**	,52**

** - $p < 0,01$

W celu dokładniejszej analizy związku między różnymi fenotypami narcyzmu a postrzeganiem, przeprowadzono analizę regresji testującą model, w którym uwzględniono obie wyróżniane w literaturze fenotypowe manifestacje narcyzmu jako zmienne niezależne bycia postrzeganym jako osoba narcystyczna oraz popularna. Przetestowano dwa modele, różniące się zmienną zależną. W pierwszym modelu zbadano relacje do bycia postrzeganym jako osoba narcystyczna, w drugim jako osoba popularna. Oba z testowanych modeli były istotne statystycznie, co oznacza, że model jest poprawnie dopasowany do danych i na jego podstawie można dokonać przewidywań lepiej niż na podstawie średniej (Model 1: $F(2, 633) = 11,41$; $p < 0,001$; Model 2: $F(2, 633) = 9,89$; $p < 0,001$). W odniesieniu do bycia postrzeganym jako osoba narcystyczna, analiza wykazała, że podobnie jak w przypadku analizy korelacji – tylko narcyzm wielkościowy okazał się wiązać z byciem postrzeganym jako osoba narcystyczna. Natomiast, w odniesieniu do popularności, zarówno narcyzm wielkościowy, jak i wrażliwy były powiązane ze zmienną zależną, lecz ich kierunki działania były odmienne. Podczas gdy narcyzm wielkościowy wiązał się dodatnio z byciem postrzeganym jako osoba popularna, narcyzm wrażliwy wiązał się z mniejszą liczbą wskazań jako osoba popularna. Wyniki te również dostarczają wsparcia do sformułowanych hipotez.

Tabela 2 *Analiza regresji zmiennych Narcyzm wielkościowy i wrażliwy dla zmiennej niezależnej Bycie postrzeganym jako narcystyczny oraz popularny*

		Współczynniki			t	Istotność
Model		Współczynniki niestandardyzowane		Współczynniki standaryzowane		
		B	SE	Beta		
1 ^a	Narcyzm wrażliwy	-0,01	0,00	-0,07	-1,67	0,095
	Narcyzm wielkościowy	0,02	0,00	0,19	4,71	<,001
2 ^b	Narcyzm wrażliwy	-0,02	0,01	-0,09	-2,21	0,027
	Narcyzm wielkościowy	0,03	0,01	0,17	4,20	<0,001

a. Zmienna zależna: Bycie postrzeganym jako narcystyczny

b. Zmienna zależna: Bycie postrzeganym jako popularny

4. DYSKUSJA

Celem przeprowadzonego badania była empiryczna weryfikacja zdolności rozpoznawania cech narcystycznych przez otoczenie społeczne w zależności od fenotypowej manifestacji narcyzmu (Jauk i in., 2022). Szczególnie interesujące było ustalenie, czy poza przewidywaną trafną identyfikacją narcyzmu wielkościowego młodzież jest również w stanie rozpoznać narcyzm wrażliwy, który w literaturze klinicznej często określany bywa mianem narcyzmu ukrytego (Kohut, 1971).

4.1 Implikacje edukacyjne

Wyniki badania potwierdziły te przypuszczenia – młodzież rzadko identyfikuje cechy narcyzmu wrażliwego jako część szerszej struktury narcystycznej. Taki stan rzeczy niesie ze sobą istotne konsekwencje dla funkcjonowania jednostek w środowisku edukacyjnym. Brak trafnego rozpoznawania cech narcyzmu wrażliwego może prowadzić do nieudzielania osobom nim obdarzonym adekwatnego wsparcia psychologicznego i wychowawczego, mimo realnej potrzeby pomocy (Splett i in., 2019). Uczniowie przejawiający cechy tej formy narcyzmu często doświadczają niestabilności samooceny, nadwrażliwości na ocenę społeczną oraz lęku przed odrzuceniem, co w kontekście szkolnym może skutkować wycofaniem, biernością lub unikaniem sytuacji ekspozycyjnych (Di Sarno i in., 2020; Wang i in., 2024). Tego rodzaju zachowania mogą być jednak błędnie interpretowane jako brak motywacji, nieśmiałość lub niedojrzałość, co utrudnia adekwatną ocenę ich potrzeb edukacyjnych i emocjonalnych (por. Rogoza i in., 2018c).

W efekcie utrwalane są uproszczone schematy poznawcze dotyczące cech osobowości, zgodnie z którymi narcyzm utożsamiany jest wyłącznie z postawami otwarcie dominującymi i wielkościowymi, podczas gdy jego defensywna, bardziej skryta odmiana pozostaje niezauważona w grupie rówieśniczej. Prowadzi to do trudności w budowaniu relacji interpersonalnych, szczególnie wśród rówieśników, co z kolei może wiązać się ze wzrostem poczucia osamotnienia, obniżeniem nastroju oraz ryzykiem wystąpienia objawów depresyjnych (Wang i in., 2024).

W wymiarze systemowym powielany jest model, według którego potrzeba wsparcia zostaje rozpoznana jedynie wtedy, gdy przejawia się w sposób widoczny i zakłócający funkcjonowanie szkolne. Tymczasem osoby funkcjonujące relatywnie cicho, choć zmagające się z napięciem emocjonalnym, pozostają często poza obszarem zainteresowania instytucjonalnego. Utrudnia to skuteczne wdrażanie programów edukacji emocjonalno-społecznej, które choć formalnie obecne w strukturze systemu oświaty, nie uwzględniają wystarczająco zróżnicowanych sposobów ekspresji trudności psychicznych i interpersonalnych występujących u młodzieży (Splett i in., 2019).

Ustalony w badaniu pozytywny związek pomiędzy narcyzmem wielkościowym a postrzeganą popularnością sugeruje, że młodzież interpretuje popularność nie tylko przez pryzmat uprzejmości i sympatii, ale również przez pryzmat cech dominacyjnych czy charyzmy. Może to oznaczać, że do uzyskania statusu osoby popularnej nie jest konieczne bycie lubianym, lecz raczej wykazywanie cech, które pozwalają wyróżnić się i zdobyć uwagę grupy. Wskazuje to na potrzebę krytycznej refleksji nad szkolnymi systemami wartościowania i uznania społecznego, które mogą nieświadomie wzmacniać postawy dominacyjne kosztem autentycznej współpracy i empatii. Edukacja powinna uwzględniać te mechanizmy w projektowaniu programów wychowawczych, tak aby promować bardziej zrównoważone modele statusu oparte nie tylko na widoczności i pewności siebie, ale również na kompetencjach interpersonalnych i inkluzywności.

4.2 Ograniczenia badania

Warto podkreślić, że badanie miało charakter eksploracyjny i stanowi jedynie punkt wyjścia do dalszych analiz. Badanie obejmowało wyłącznie uczniów szkół licealnych, co zawęża zakres możliwych uogólnień i rodzi pytanie o wpływ typu szkoły oraz wieku na sposób postrzegania popularności i rozpoznawania narcyzmu, która może być zupełnie odmienna w innych okresach rozwojowych niż adolescencja.

Istotny kontekst stanowi także hierarchia społeczna w klasie, która może moderować sposób postrzegania cech osobowości przez rówieśników. Wysoka pozycja społeczna ucznia może wpływać na bardziej przychylne interpretowanie jego zachowań, np. dominacja może być odczytywana jako przywództwo, a nie agresja. Z kolei uczniowie o niższym statusie mogą być bardziej narażeni na negatywne etykietowanie nawet przy umiarkowanym nasileniu cech. Takie mechanizmy mogą wpływać na trafność oceny rówieśniczej, jednakże nie zostały uwzględnione w tym badaniu.

Kolejną kwestią jest fakt, że w przeciwieństwie do wielu badań opartych na relacjach tworzonych w warunkach eksperymentalnych, niniejsze badanie zostało przeprowadzone w grupie, której członkowie znali się wcześniej i posiadali już wzajemne spostrzeżenia oraz opinie. To istotny kontekst, który może ukazać nową perspektywę niejednorodnego odbioru narcyzmu przez społeczeństwo, ale jednocześnie ogranicza możliwość generalizacji wyników na populacje nieznające się wcześniej.

4.3 Konkluzje

Wyniki wcześniejszych badań sugerują, że osoby nieposiadające specjalistycznej wiedzy psychologicznej kierują się prostym osądem w ocenie osób narcystycznych, uznając, że zachowania, które widzą, można w bezpośredni sposób przełożyć na przyczyny tych zachowań i ich intencje (Koepernik i in., 2022). Kontynuując ten tok rozważań, w badaniu założono, że przejawy narcyzmu wrażliwego rzadko będą identyfikowane jako element szerszej struktury narcystycznej – co zostało potwierdzone.

W niniejszym badaniu uwzględniono również możliwe związki pomiędzy narcyzmem a popularnością. Dotychczasowe badania koncentrowały się głównie na relacjach między narcyzmem a lubieniem, pomijając szersze rozumienie popularności jako pozycji społecznej. W literaturze wskazuje się, że osoby narcystyczne mogą zyskiwać początkową sympatię, lecz z czasem są coraz mniej lubiane (Leckelt i in., 2019; Paulhus, 1998; Rogoza i Danieluk, 2021). Popularność natomiast nie musi wiązać się z byciem lubianym – może wynikać z dominacji, pewności siebie czy pozycji w strukturze grupy. Osoby osiągające wysokie wyniki w zakresie narcyzmu wielkościowego, dzięki wysokiej samoocenie, ekstrawersji i impulsywności, mogą łatwiej osiągać społeczne uznanie i widoczność (Back i in., 2013b). Wyniki naszego badania potwierdzają ten mechanizm. Osoby z wyższym nasileniem cech narcyzmu wielkościowego były częściej wskazywane jako popularne, podczas gdy w przypadku narcyzmu wrażliwego zauważono trend odwrotny – cechy takie jak lęk społeczny czy wycofanie wiązały się z niższym poziomem postrzeganej popularności.

Wynik ten wskazuje na istotną lukę badawczą – dotychczasowe badania rzadko uwzględniały narcyzm wrażliwy jako istotny czynnik w analizie społecznego funkcjonowania jednostki (Rogoza i in., 2022a). Tymczasem może on kształtować się i przejawiać zupełnie inaczej niż narcyzm wielkościowy, co warto uwzględnić w dalszych eksploracjach. W przyszłości należałoby rozszerzyć analizę o inne grupy wiekowe, a także osoby posiadające większą wiedzę na temat konstruktów narcyzmu. Cennym kierunkiem mogłoby być także pogłębienie operacjonalizacji pojęcia „popularność” widzianego oczami młodzieży – na przykład poprzez zastosowanie metod jakościowych, pozwalających nastolatkom samodzielnie zdefiniować to, co oznacza bycie popularnym. Istotnym krokiem byłoby również zbadanie, jak poszczególne aspekty narcyzmu wiążą się z różnymi formami funkcjonowania społecznego w środowisku szkolnym.

BIBLIOGRAFIA

- Ackerman, R. A., Donnellan, M. B., Wright, A. G. C. (2019). Current conceptualizations of narcissism. *Current Opinion in Psychiatry*, 32, 32–37. <https://doi.org/10.1097/YCO/0000000000000463>
- Ackerman, R. A., Witt, E. A., Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Kashy, D. A. (2011). What does the narcissistic personality inventory really measure? *Assessment*, 18, 67–87. <https://doi.org/10.1177/1073191110382845>
- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3rd ed.). APA.
- Back, M. D. (2018). The narcissistic admiration and rivalry concept. W: A. D. Hermann, A. B. Brunnel, J. D. Foster (red.), *Handbook of trait narcissism. Key advances, research methods, and controversies* (s. 57–67). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_6
- Back, M. D., Küfner, A. C. P., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F., Denissen, J. J. A. (2013a). Narcissistic admiration and rivalry: Disentangling the bright and dark sides of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1013–1037. <https://doi.org/10.1037/a0034431>

- Back, M. D., Schmukle, S. C., Egloff, B. (2013b). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism – popularity link at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(1), 132-145. <http://dx.doi.org/10.1037/a0016338>
- Campbell, W. K., Miller, J. D. (2011). *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments*. John Wiley & Sons, Inc.
- Crowe, M. L., Lynam, D. R., Campbell, W. K., Miller, J. D. (2019). Exploring the structure of narcissism: Towards an integrated solution. *Journal of Personality*, 87, 1151-1169. <http://doi.org/10.1111/jopy.12464>
- Czarna, A. Z. (2014). Affective consequences of self-focus in vulnerable and grandiose narcissists. *Personality and Individual Differences*, 60, S49. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.07.200>
- Czarna, A. Z., Zajenkowski, M., Dufner, M. (2018). How does it feel to be a narcissist? Narcissism and emotions. W: Hermann, A., Brunell, A. Foster, J. (red.) *The Handbook of Trait Narcissism: Key Advances, Research Methods, and Controversies* (s. 255-263). Springer: Cham. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_27
- Di Sarno, M., Zimmerman, J., Madeddu, F., Casini, E., Di Pierro, R. (2020). Shame behind the corner? A daily diary investigation of pathological narcissism. *Journal of Research in Personality*, 85, 103924. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2020.103924>
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton & Company.
- Freud, Z. (1914). On narcissism: An introduction (J. Strachey, Trans.). W: J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*, 14, 67-102. Hogarth Press.
- Grapsas, E., Brummelman, E., Back, M. D., Denissen, J. J. A. (2020). The “why” and “how” of narcissism. A process model of narcissistic status pursuit. *Perspectives on Psychological Science*, 15, 150-172. <http://doi.org/10.1177/1745691619873350>
- Hendin, H. M., Cheek, J. M. (1997). Assessing hypersensitive narcissism: A re-examination of Murray's Narcism Scale. *Journal of Research in Personality*, 31, 588-599. <http://doi.org/10.1006/jrpe.1997.2204>
- Jauk, E., Ulbrich, L., Jorschick, P., Höfler, M., Kaufman, S. B., Kanske, P. (2022). The nonlinear association between grandiose and vulnerable narcissism: An individual data meta-analysis. *Journal of Personality*, 90, 703-726. <https://doi.org/10.1111/jopy.12692>
- Kenny, D. A., La Voie, L. (1984). The social relations model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 18, 141-182. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60144-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60144-6)
- Koepnik, T., Jauk, E., Kanske, P. (2022). Lay theories of grandiose and vulnerable narcissism. *Current Psychology*, 41, 8862-8875. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01296-w>
- Kohut, H. (1971). *The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*. University of Chicago Press.
- Krizan, Z., Herlache, A. D. (2018). The narcissism spectrum model: A synthetic view of narcissistic personality. *Personality and Social Psychology Review*, 22, 3-31. <https://doi.org/10.1177/1088868316685018>
- Kwiatkowska, M. M., Rogoza, R. (2019). Shy teens and their peers: Shyness in respect to basic personality traits and social relations. *Journal of Research in Personality*, 79, 130-142. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2019.03.005>
- Leckelt, M., Küfner, A. C. P., Nestler, S., Back, M. D. (2015). Behavioral processes underlying the decline of narcissists' popularity overtime. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(5), 856-871. <https://doi.org/10.1037/pspp0000057>
- Leckelt, M., Wetzel, E., Gerlach, T. M., Ackerman, R. A., Miller, J. D., Chopik, W. J., Back, M. D. (2019). Longitudinal associations of narcissism with interpersonal, intrapersonal, and institutional outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 117(3), 635-655. <https://doi.org/10.1037/pspp0000217>

- Mahadevan, N., Jordan, C. H. (2022). Desperately seeking status: How desires for, and perceived attainment of, status and inclusion relate to grandiose and vulnerable narcissism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 48(3), 390–404. <https://doi.org/10.1177/01461672211021189>
- Miller, J. D., Back, M. D., Lynam, D. R., Wright, A. G. C. (2021). Narcissism today: What we know and what we need to learn. *Current Directions in Psychological Science*, 30, 519–525. <https://doi.org/10.1177/09637214211044109>
- Miller, J. D., Campbell, W. K. (2008). Comparing clinical and social-personality conceptualizations of narcissism. *Journal of Personality*, 76, 449–476. <http://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00492.x>
- Morf, C. C., Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12, 177–196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1
- Paulhus, D. L. (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness of trait self-enhancement: A mixed blessing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1197–1208. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.74.5.1197>
- Pincus, A. L., Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 421–446. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131215>
- Rogoza, R. (2018). Narcissist unmasked. Looking for the narcissistic decision-making mechanism: a contribution from the Big Five. *Social Psychological Bulletin*, 13(2), 26623. <https://doi.org/10.5964/spb.v13i2.26623>
- Rogoza, R. (2025a). Differential impact of vulnerable isolation and enmity: State social anxiety level, variability and inertia in vulnerable narcissism. *Personality and Individual Differences*, 232, 112846. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112846>
- Rogoza, R. (2025b). *Psychologia narcyzmu, czyli narcyzm w spektrum*. Warszawa: Wydawnictwo AEH.
- Rogoza, R., Cieciuch, J., Strus, W. (2022a). Vulnerable Isolation and Enmity Concept: Disentangling the blue and dark face of vulnerable narcissism. *Journal of Research in Personality*, 96(3), 104167. <http://doi.org/10.1016/j.jrp.2021.104167>
- Rogoza, R., Cieciuch, J., Strus, W., Baran, T. (2019). Seeking a common framework for research on narcissism: An attempt to integrate the different faces of narcissism within the Circumplex of Personality Metatraits. *European Journal of Personality*, 33, 437–455. <https://doi.org/10.1002/per.2206>
- Rogoza, R., Crowe, M. L., Jamison, L., Cieciuch, J., Strus, W. (2022b). Support for the three-factor model of narcissism and its personality underpinnings through the lens of the network psychometrics. *Psychological Assessment*, 34, 880–890. <https://doi.org/10.1037/pas0001149>
- Rogoza, R., Danieluk, B. (2021). Linking adolescent and adult narcissism research: A contribution by the narcissistic admiration and rivalry concept. *Journal of Adolescence*, 88, 101–111. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2021.104129>
- Rogoza, R., Kwiatkowska, M. M., Kowalski, C. M., Ślaski, S. (2018a). A brief tale of the two faces of narcissism and the two facets of pride. *Personality and Individual Differences*, 126, 104–108. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.027>
- Rogoza, R., Rogoza, M., Wyszynska, P. (2016). Polska adaptacja kwestionariusza NARQ do pomiaru dwóch obliczy narcyzmu. *Polskie Forum Psychologiczne*, 21, 410–431. <https://doi.org/10.14656/PFP20160306>
- Rogoza, R., Wyszynska, P., Maćkiewicz, M., Cieciuch, J. (2016). Differentiation of the two narcissistic faces in their relations to personality traits and basic values. *Personality and Individual Differences*, 95, 85–88. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.038>
- Rogoza, R., Żemojtel-Piotrowska, M., Kwiatkowska, M.M., Kwiatkowska, K. (2018b). The bright, the dark and the blue face of narcissism: The spectrum of narcissism in its relations to the metatraits of personality, self-esteem, and nomological network of shyness. *Frontiers in Psychology*, 9, 343. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00343>
- Ronningstam, E. Narcissistic Personality Disorder: A Current Review. *Current Psychiatry Reports* 12, 68–75 (2010). <https://doi.org/10.1007/s11920-009-0084-z>

- Schönbrodt, D. F., Back, D. M., Schmukle, C. S. (2012). TripleR: An R package for social relations analyses based on round-robin designs. *Behavior Research Methods*, 44(2), 455–470. <https://doi.org/10.3758/s13428-011-0150-4>
- Splett, J. W., Garzona, M., Gibson, N., Wojtalewicz, D., Raborn, A., & Reinke, W. M. (2019). Teacher recognition, concern, and referral of children's internalizing and externalizing behavior problems. *School Mental Health*, 11(2), 228–239. <https://doi.org/10.1007/s12310-018-09303-z>
- Wang, Y., Yan, X., Liu, L., Lu, X., Luo, L., Ding, X. (2024). The influence of vulnerable narcissism on social anxiety among adolescents: The mediating role of self-concept clarity and self-esteem. *International Journal of Mental Health Promotion*, 26(6), 429–438. <https://doi.org/10.32604/ijmhp.2024.050445>
- Walczak, D., Wiśniowska, K., Krakowska, J., Bocianowska, Z., Nogalski, S., Rogoza, R. (2025). Uncovering the relationship between narcissism and identity formation. *Personality and Individual Differences*, 241, 113208. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2025.113208>
- Wetzel, E., Leckelt, M., Gerlach, T. M., Back, M. D. (2016). Distinguishing subgroups of narcissists with latent class analysis. *European Journal of Personality*, 30, 374–389. <https://doi.org/10.1002/per.2062>
- Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(4), 590–597. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.4.590>
- Zajenkowski, M., Maciantowicz, O., Szymaniak, K., Urban, P. (2018). Vulnerable and grandiose narcissism are differentially associated with ability and trait emotional intelligence. *Frontiers in Psychology*, 9, 1606. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01606>
- Zajenkowski, M., Szymaniak, K. (2021). Narcissism between facets and domains. The relationships between two types of narcissism and aspects of the Big Five. *Current Psychology*, 40, 2112–2121. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-0147-1>